

Ana Dili Eğitimi Dergisi
Journal of Mother Tongue Education
ADED – JOMTE
www.anadiliegitimi.com

Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi

Firdevs Güneş*

Özet

Dünyamızda 1900'li yıllardan günümüze kadar dil öğretiminde çeşitli metinler kullanılmıştır. Bunlar "edebi metinler, üretilmiş metinler, özgün ve özel metinler" başlıkları altında toplanmıştır. Metinlerin seçimi dil öğretim yaklaşım ve yöntemlerine göre değişmektedir. Her yaklaşım kendine özgü metin kullanmıştır. Geleneksel yaklaşımda dil bilgisi kuralları, atasözleri, edebiyat, genel kültür gibi konuların öğretimine ağırlık verildiğinden edebi metinler kullanılmıştır. Davranışçı yaklaşımda dil davranış olarak ele alınmış, tekrar, taklit ve ezberleme yoluyla öğretilmiştir. Bu yaklaşımda edebi metinler yerine üretilmiş metinler kullanılmıştır. Bilişsel yaklaşımda "dil iletişim aracıdır" görüşü yayılmış ve özgün metinler kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde ise yapılandırıcı yaklaşımdan hareketle "Dil, sosyal etkileşim aracıdır." anlayışı gündeme gelmiştir. Bu yaklaşımda özgün ve özel metinler kullanılmaya başlanmıştır. Böylece dil öğretiminde edebi metinlerden üretilmiş metinlere ardından da özgün ve özel metinlere geçilmiştir. Dünyamızdaki bu gelişmeler Türkçe öğretiminde de görülmektedir. Eskiden edebi metinlerle Türkçe öğretimi yapılırken yeni Türkçe öğretim programlarda özgün ve özel metinlerden yararlanılmakta, öyküleyici, bilgilendirici ve şiire yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, metin, metin seçimi

Choosing the Text in Turkish Teaching

Abstract

In our world, from 1900s to the present day, many kind of texts have been used in language teaching. These texts are grouped under the headings such as literary, produced, original and private texts". The choosing of the texts changes depending on the language teaching approaches and methods. Each approach has used its own text. The literary texts have been used in traditional approach due to focus on teaching of issues such as grammar rules, proverbs, literature and general culture. In behavioral approach, the language has been considered as a behavior and has been taught via repetition, imitation, memorizing. The produced texts have been used in this approach instead of literary texts. In cognitive approach, the view of "language is a communication tool" has spreaded and the original texts have been started to use in this approach. Nowadays, the understanding of "language is a social interaction tool" has been come up via constructivist learning approach. The original and private texts have been started to use in this approach. Thus, the literary, produced, original and private texts have been used in language teaching, respectively. These developments in our world have been also seen in Turkish teaching. In the past, the literary texts were used in Turkish teaching, however, the original and private texts have been used in a new Turkish Teaching Programme and this new Turkish Teaching Programme includes text structures such as narrative, informative and poetry.

Key Words: Turkish, text, choosing of the text

Giriş

Dil öğrenmenin kalbi, zihnimizin sınırsız bir becerisidir. İnsanlar dil becerilerini kullanarak yaşam boyu öğrenmekte ve kendini geliştirmektedir. Dil, bireyin kapasitesini sonuna kadar geliştirme, karmaşık sorunları çözme, bilimsel düşünme, çeşitli değerlere sahip olma ve giderek daha geniş bir

* Prof. Dr., Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Bartın. E-posta: firdevsgunes@bartin.edu.tr

dünya görüşü oluşturma gibi özelliklerini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle günümüzde dil eğitimine büyük önem verilmekte, çoğu gelişmiş ülkede yeni yaklaşımlar ve yöntemler uygulanmaktadır. Okullarda ise öğrencilerin okuma, yazma, anlama, düşünme, sorgulama, sorun çözme gibi dil ve zihinsel becerilerini geliştirmeye öncelik verilmektedir. Bu durum dil öğretim sürecinde uygulanan yaklaşım ve yöntemler kadar seçilen metinlere de önem vermeyi gerektirmektedir. Bilindiği gibi dil öğretiminin en önemli ve temel aracı metinlerdir. Metinler öğrencilerin dil, zihinsel ve sosyal becerilerini geliştirmede önemli bir yere sahiptir. Bu konuda çeşitli araştırmalar yapılmakta, metinlerin nasıl seçileceği ve işleneceği, öğrencilerin dil becerilerini geliştirmek için en uygun metinlerin neler olacağı üzerinde önemle durulmaktadır.

Dünyamızda 1900'lü yıllardan günümüze kadar dil öğretiminde kullanılan metinler incelendiğinde, önemli değişmelerin olduğu görülmektedir. Eskiden dil öğretiminde dil bilgisi, kelime, kültür gibi yaklaşımlar uygulanıyordu. Öğretim sürecinde ise dil bilgisi kuralları, atasözleri, edebiyat, tarih, coğrafya, genel kültür gibi konulara ağırlık veriliyordu. Bunları öğretmek için edebî metinler kullanılıyor ve bu metinler derinlemesine inceleniyordu.

Bu anlayış 1950' li yıllara doğru değişmeye başlamıştır. Dil öğretiminde iletişim kurma amacı ön plana çıkmış ve dilin günlük yaşamda kullanılması önem kazanmıştır. Öğretim sürecinde etkili iletişim kurmaya yönelik çalışmalar yapılmış, bu amaçla edebî metinler bir kenara bırakılarak iletişim içerikli metinler kullanılmıştır. Günümüzde ise "Dil, sosyal etkileşim aracıdır." görüşü gündeme gelmiştir. Bu anlayışa göre bireyler toplumda çeşitli rol ve görevleri yerine getiren "sosyal aktörler"dir. Sosyal aktörler görevlerini yerine getirirken dili çeşitli alanlarda kullanırlar. Bu nedenle dil öğretiminde öğrencilerin dil, zihinsel, duygusal ve sosyal becerilerin geliştirilmesi ön plana alınmakta, çeşitli etkinlik, görev ve projelerle dil öğretimi yapılmaktadır. Öğretim sürecinde edebî metinler yanında eğitim, kültür ve iletişim içerikli özgün metinler de kullanılmaktadır.

Metin Nedir?

Metin, bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli biçim, anlatım ve noktalama özelliklerine göre yerleştirildiği yapılardır. Bu yapılara yerleştirme işlemi peş peşe sıralama şeklinde değil, mantıklı bir düzenleme ile gerçekleştirilir. Metnin oluşumunda sesten paragrafa bütün dil birimleri kullanılır. Bunlar rast gele değil, belirli bir düzen ve sıra içinde, dil bilgisi kurallarına uygun olarak yerleştirilir. Bu işlem sonucu, birbirini izleyen kelimeler, cümleler, paragraflar ve görsellerden oluşan anlamlı yapılar ortaya çıkar. Metin kelimesi Fransızca'da dokumak veya örmek anlamına gelen "texe" kelimesiyle ifade edilmektedir. Türkçe'deki tekstil kelimesinde olduğu gibi metin, dille oluşturulmuş anlamlı bir örüntü ve bütünü anlatmaktadır. Bu örüntü içerisinde yer alan cümleler en küçük anlamlı birimlerdir. Cümlelerin arka arkaya anlamsal bir bağlantı kurularak sıralanmasından paragraflar oluşur. Bunlar düşünce birimleridir. Bir paragraftan diğerine geçerken dil, düşünce ve anlam birliği sağlanır. Paragrafların bir araya gelmesinden de bir metin (makale, fıkra, söyleşi, deneme, hikâye, roman vb.) oluşur. Her metnin bir ana düşüncesi vardır. Kısaca metin bir duygu, düşünce, istek ya da olayı anlatma aracı olarak kullanılır.

Metin, dille farklı düzeylerde iletişim kurma ve dili somutlaştırma aracıdır. Dil seslerden, metin ise harf, hece, kelime, cümle ve paragraftan oluşmaktadır. Harften paragrafa kadar dil öğelerinin her biri metnin anlam bütünlüğüne hizmet etmekte, metnin tamamıyla birlikte bir anlam ve değer kazanmaktadır. Bu nedenle cümlelerde daha çok biçimsel, metinlerde ise anlamsal nitelik öne çıkmaktadır. Bu yönüyle her metin ayrı bir yapı olmakta, bu yapı yazarın dil aracılığıyla vermek istediği mesaja göre değişmektedir. Yani yazarın mesajı, metnin türünü, boyutunu, anlatım biçimini ve dil özelliklerini belirlemektedir. Ayrıca hitap edilen kitlenin özellikleri de metnin türünü etkilemektedir. Böylece metinler aktarma ve düzenlenme biçimine göre çeşitli adlar almaktadır. Örneğin bilimsel, felsefi, edebî metinler, günlük yaşamın akışını anlatan metinler gibi. Bu metinlerin özellikleri birbirinden farklıdır. Okuyucunun metindeki bilgilerin nasıl düzenlendiğini bilmesi, bunları bilinçli olarak izlemesi, metni daha kolay anlamasını ve zihnine yerleştirmesini sağlamaktadır.

Metinler çeşitli türlere ayrılmaktadır. Konuşma veya sözle aktarılanlara sözlü metin, yazılarla aktarılanlara yazılı metin, resim, şekil, grafik vb. görsel sembollerden oluşana da görsel metin denilmektedir. Düzenlenme biçimine göre roman, hikâye, makale, fıkra, anı, şiir, vb. denilmektedir. Metinler düzenlemede kullanılan mantık düzeyine göre de çeşitli isimler almaktadır. Basit ya da düz mantıkla yazılmış metinlere basit metinler, sarmal mantıkla yazılmış metinlere ise ağır ya da üst düzey metinler denilmektedir. Bunların yanında gerçeklikle ilişkileri, işlevleri ve yazılış amaçları bakımından da sınıflara ayrılmaktadır. İşlevleri bakımından edebî (sanat değeri olan) metinler ve öğretici metinler olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. Edebî metinler sanatçıların duygu, düşünce ve hayallerini güzel ve etkili biçimde anlatmasıyla oluşana metinlerdir. Bunlar şiir, masal, destan, hikaye, roman, tiyatro, karagöz ve ortaoyunu gibi sıralanabilir. Okuyucuyu aydınlatmak, düşündürmek onlara bazı bilgiler vermek amacıyla yazılan metinlere de öğretici metinler denilmektedir. Öğretici metinler günlük hayatın gerçeklerini, tarihi olayları, felsefi düşünceleri ve bilimsel gerçekleri anlatan metinlerdir. Bunlar bilimsel, tarihi ve felsefi metinler, makale, sohbet, deneme, fıkra, röportaj eleştiri, hatıra, gezi, mektup vb. olmaktadır.

Metinler, dil öğretiminde kullanımına göre edebî, üretilmiş, özgün ve özel metinler olarak gruplandırılmaktadır. Ayrıca öyküleyici, bilgilendirici ve şiir gibi de sınıflandırılmaktadır. Öyküleyici metinde öyküleyici metin yapısı kullanılır. Bu tür yazılar genel olarak roman, masal öykü gibi türler olmaktadır. Bunlar yaşantımızı zenginleştiren yazılardır. Öyküleyici metinler bizleri bulduğumuz ortamdan başka bir ortama götürmekte ve düş dünyamızı geliştirip zenginleştirmektedir. Bilgilendirici metin yapıları genellikle neden-sonuç, olumlu-olumsuz karşılaştırmalar, tanımlamalar, sıralamalar, açıklama, sorun - çözüm, inceleme, delil sunma vb. olmaktadır. Bilgilendirici metinler, makale, eleştiri, deneme, gezi yazıları, röportaj, günlük, anı, fıkra, mektup gibi türlerdir. Bunlara öğretici metinler de denilmektedir. Bu tür metinlerde bir konu hakkında bilgi vermek ya da o konuyu açıklamak amacıyla yazılar yazılır. Bu yazılarda anlatım açık, kesin ve yalın olarak kullanılır. Kelimeler gerçek anlamıyla kullanılır, süslü, mecazlı kelimelere yer verilmez. Yazının amacı açık ve seçik olarak ortaya konulur. Anlatımı güçlendirmek için örnek, tanım ve karşılaştırmalara yer verilir.

Dil öğretiminde metin kullanımının uzun ve köklü bir geçmişi vardır. Bu uygulama gerçek anlamda teorik ve uygulamalı araştırmalara dayanmamaktadır. Ancak eskiden bu yana metinlerle dil öğretiminin daha kolay olduğu vurgulanmakta ve farklı tür metinlere yer verilmektedir. Bu metinler öğrencilere model olarak sunulmakta, dil öğretim sürecinin özel bir desteği olarak kabul edilmektedir. Ayrıca öğrencilere yeni kelime ve dil bilgisi kurallarını öğretme, çeşitli araştırmalar yapma, anlama becerilerini geliştirme yönüyle metin kullanımı yararlı görülmektedir (Cuq, Gruca, 2005). Tarihsel süreç içerisinde dil öğretiminde kullanılan metinlerin değiştiği, önceleri edebî metinlere çok değer verilirken zamanla bunların yerini üretilmiş, özgün ve özel metinlerin aldığı görülmektedir. Türkçe öğretiminde ise eskiden edebî metinlere ağırlık verilirken son yıllarda yeni Türkçe öğretim programlarıyla birlikte yazılı, sözlü ve görsel metinlere, özellikle şiir, öyküleyici ve bilgilendirici metinlere yer verildiği görülmektedir.

Dil Öğretiminde Kullanılan Metinler

Dünyamızda 1900'li yıllardan günümüze kadar dil öğretiminde çeşitli metinler kullanılmıştır. Bunlar incelendiğinde sınıflarda ağırlıklı olarak edebî, üretilmiş, özgün ve özel metinlerin kullanıldığı görülmektedir. Metin seçimi dil öğretim yaklaşım ve yöntemlerine göre değişmektedir. Bilindiği gibi tarihsel süreç içerisinde dil öğretiminde "geleneksel, davranışçı, bilişsel ve yapılandırıcı" gibi çeşitli yaklaşımlar uygulanmıştır. Bu yaklaşımların amaç, yöntem, teknik ve kullandığı metinler birbirinden farklıdır. Geleneksel dil öğretim yaklaşımında dil bilgisi kuralları, kelimeler, atasözleri, edebiyat ve genel kültür öğretimine ağırlık verilmiş ve eğitim sürecinde edebî metinler kullanılmıştır. Davranışçı yaklaşımda dil bir davranış olarak ele alınmış, dil öğretimi uyarıcı-tepki bağlamında çeşitli tekrar, taklit, ezberleme ve şartlandırma yoluyla gerçekleştirilmiştir. Davranışçı yaklaşımda edebî metinler bir kenara bırakılarak üretilmiş metinler kullanılmıştır. Bilişsel yaklaşımda "Dil, iletişim aracıdır." görüşü ortaya atılmış, 1950'li yıllara doğru dil öğretiminde iletişim kurma ve dilin günlük yaşamda kullanılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Öğretim sürecinde ise özgün metinlere geniş yer

verilmiştir. Günümüzde ise yapılandırıcı yaklaşımla birlikte “Dil, sosyal etkileşim aracıdır.” görüşü yayılmıştır. Bu görüşten hareketle öğrencilerin dil, zihinsel, duygusal ve sosyal becerilerinin geliştirecek etkinlik, görev ve projelere ağırlık verilmektedir. Öğrenme -öğretme sürecinde ise özgün ve özel metinlerle etkinlikler kullanılmaktadır. Aşağıda yaklaşımlara göre metin anlayışındaki değişimler ve kullanılan metinler açıklanmaktadır.

Edebî Metinler

Edebî metinler duygu düşünce ve hayallerin insanda heyecan ve hayranlık uyandıracak şekilde ve estetik bir yapı içinde söylenmesi ve yazılması ile oluşan edebiyat ürünlerine denilmektedir. Bunlar genellikle sanat yönü öne çıkan, okuyucunun duygu, düşünce ve hayal dünyasına yönelen, mecazlı ifadeler kullanılan, anlatıma çağrışım ve duygu kazandırılarak okuyucunun farklı anlamlar çıkarması amaçlanan metinlerdir. Ait olduğu toplumun sosyal ve kültürel özelliklerini taşıyan, genellikle kurmaca (tasarlanmış) olan bu metinlerde sanatsal bir dil kullanılmakta, mecaz ve yan anlamlara geniş yer verilmektedir. Kelimeler, günlük hayatta kullanılan alışılmış anlamlarıyla değil, yazarın okuyucuya sunmak istediği yeni anlamlarla kullanılmaktadır. Bu nedenle okuyucunun edebî tarzlar, söz ve terkipler hakkında ön bilgiye sahip olması gerekmektedir. Aksi takdirde kelimelerin içine gizlenen düşünceleri anlaması zor olmaktadır.

Edebî metinler şiir, masal, destan, hikâye, roman, tiyatro, karagöz, ortaoyunu gibi çeşitli türlerden oluşmaktadır. Bu metinlerin iyi yazılmış olmaları, bir ülkenin kültürünü yansıtmaları, dil ve kültür öğretiminde özel bir role sahip olmaları gibi nedenlerle dil öğretiminde örnek metinler olarak kullanılmaları gerektiği sık sık vurgulanmaktadır. Eğitim sürecinde edebî metinlerin dili etkili ve verimli olarak öğreteceği, öğrencilerin birey olarak gelişmelerine yardım edeceği, başka kişi ve kurumlarla ilişkilerini geliştireceği açıklanmaktadır. Ayrıca öğrencinin kendini ve dünyayı anlaması, kişiliğini ve yaratıcılığını geliştirmesi için gerekli olduğu dile getirilmektedir (Letafati, Moussavi, 2012).

Edebî metinler daha çok geleneksel dil öğretim yaklaşımlarında görülmektedir. Dil öğretiminde dil bilgisi kuralları, kelimeler, atasözleri, edebiyat, genel kültür gibi konulara ağırlık veren geleneksel dil öğretim yaklaşımları, ‘dil bilgisi, kelime ve kültür yaklaşımı’ olmak üzere üç alt gruba ayrılmaktadır (Puren,2004).Dil bilgisi yaklaşımında “Bir dili öğrenmek için o dilin kurallarını iyi bilmek gerekir. Dil kurallarını öğrenen kişi dili iyi kullanabilir. Bu nedenle dil öğretiminde öncelik dil bilgisi öğretimine verilir.” denilmiştir. Kelime yaklaşımında, “öğrenciye öğretilecek ilk şey dilin öğeleridir. Yani kelimelerdir.” Bu anlayışla dil öğretiminde ‘kelime’ öğretimine geniş yer verilmiştir. Kültür yaklaşımında ise ‘dille- kültür’ ilişkisi kurulmuş, “Öğretilen bir dilin kültürü ve mantığı da öğretilmelidir.” düşüncesinden hareketle kültürel amaçlara ağırlık verilmiştir. Böylece öğrencilere dil bilgisi kurallarını, kelimeleri ve kültürü öğretmek için edebî metinlere yer verilmesi zorunlu görülmüştür (Cuq, 2003). Öğrencilere verilen metinlerde edebiyat, tarih, coğrafya, atasözleri, genel kültür gibi konuların olmasına dikkat edilmiştir. Uygulamada dil bilgisi kuralları ve kelime öğretimi için gezi yazısı, roman gibi türler seçilmiştir. Önceleri gezi yazıları içinde edebiyat, tarih ve coğrafya konuları birleştirilerek ders kitaplarına yerleştirilmiştir. Ardından ders kitaplarında romanlar vermeye başlanmıştır. Romanın tümü değil önemli bir bölümü seçilerek ders kitaplarına alınmıştır (Puren,2004). Böylece öğrencilere dille birlikte dilin kültürü de öğretilmeye çalışılmıştır.

Dünyamızda 18 ve 19. yüzyıllarda kullanılan “Dil Bilgisi- Çeviri Yöntemi”nde edebî metinlere çok değer verildiği, eğitim sürecinin merkezine alındığı, sistemli ve yoğun biçimde kullanıldığı bilinmektedir. Bu yöntemde metin amaç olarak ele alınmış ve metindeki bilgiler derinlemesine incelenmiştir. Metin incelemede anlam üzerinde fazla durulmamış, klasik büyük yazarların sözleri taklit edilerek dil öğretimi yapılmıştır. Okulda ve ders kitaplarında büyük yazarların, edebiyatçıların eserlerine geniş yer verilmiş, bunların kültürel ve sanatsal yönleri üst düzeye çıkarılmıştır. Metin incelemede metnin yapısı, olaylar, karakterler, ana düşünce vb. konuların belirlenmesi üzerinde durulmuştur. Öğrencilerin okuma ve anlama becerilerini geliştirmek için metni defalarca okuması ve anlaması gerektiği dile getirilmiştir (Cohen, Mauffrey, 1990). Ancak sonraki yıllarda bunların yeterli olmadığı, dil öğretiminin ezber, taklit ve tekrar yoluyla gerçekleştirildiği, metinlerin öğrencileri günlük

uygulamalardan uzaklaştırdığı, yaratıcılıklarını azalttığı, öğrencilerin sıkıldığı ve derslerin tek düze yürütüldüğü yönüyle eleştiriler almıştır (Puren,1988,2004,Rodríguez Seara,2004).

Böylece dil öğretiminde edebî metinlerin kullanılması konusu tartışılmaya başlanmıştır. Bazı araştırmacı ve yazarlar olumlu görüş belirtirken bazıları sert eleştiriler yapmıştır. Olumlu görüşlerden bazıları şöyledir. “Edebî metin kullanmak her şeyden önce öğrencilerin okuma ve yazma becerilerini geliştirir. Bu metinler öğrencinin dil, sosyal, kültürel, tarihi, estetik, hitabet, gibi çeşitli bilgilerinin geliştirilmesine yardım eder. Edebî metin inceleme çalışmaları dil öğretimin başlangıcında yani ilk öğrenmelerde daha düzgün ve standart bir dil öğretimini sağlar, öğrencileri argodan uzaklaştırır. Edebî metinlerle dil öğrenme ve ilerleme daha kolay olur. Telaffuz çalışmaları, sesli okuma gibi etkinlikler öğrencinin metne saygı duymasını, öğretmenin çeşitli değerleri ortaya koymasını, giderek öğrencinin metinleri daha düzgün biçimde okumasına yardım eder (Letafati veMoussavi,2012).

Diğer taraftan bu metinler dil öğretimi ve öğrenci için uygun mudur? Öğrencilere edebî ve tarihi bu metinleri vermek doğru mudur? Dil sınıfında bir tiyatro eserinin ya da mektubun bir bölümünü incelemek doğru mudur ? Bu konudaki görüşler ise şöyledir. Séoud’a göre dil öğretmek edebiyat öğretmek değildir. Dil öğretmek sadece dil dil bilgisi, kelime ve kültür öğretmek değildir (Séoud, 1997).Bu nedenle edebî metinlere bu kadar yer vermek doğru değildir. Emmanuel Wagner ise eğitimin başlangıcında olan öğrencilere dil yerine edebiyat öğretmenin uygun olmadığını, edebiyat ile dil öğretiminin karıştırılmamasını, öğrencilere ilk sınıflarda edebî metin verilmemesini, ilk 3-4 yılın kitaplarında dil bilgisinin olmaması gerektiğini açıklamaktadır (Letafati ve Moussavi, 2012).Bazı yazarlar ise edebî metinlerin seçiminde öğrencinin dil düzeyi ve ilgisinin dikkate alınması gerektiğini, farklı yazım tür ve stilleri keşfetme, farklı yazarları keşfetme ve aşamalı olarak ilerlemeye uygun metinler seçmeye dikkat çekmektedir (Courtillon, 2003).

Okullarda ise edebî metinler genellikle zor olarak değerlendirilmekte ve sınıf içi etkinliklere uygun olmadığı açıklanmaktadır. Bazı öğretmenler edebî metinleri sınıfta incelerken bunların kelime bilgisini geliştirdiği, öğrencilerin bilgilerini kuvvetlendirdiği ancak bu metinleri okumak için öğrencinin belirli bir dil ve dilbilgisi düzeyinin olması gerektiğini dile getirmektedir. Yani edebî metinlerin okunması edebî bir beceri gerektirmektedir. Okuldaki çoğu öğrenci bu beceriyi geliştirememektedir. Bu sorunu çözmek için öğretmen çeşitli metinlerle edebî beceri kazandırmak durumunda kalmaktadır. Böylece dil öğretimi yerine edebiyat öğretimi öne çıkmaktadır. Bu eleştirilerden hareketle sonraki yıllarda metin anlayışı değişmeye ve üretilmiş metinler kullanılmaya başlanmıştır.

Üretilmiş Metinler

Bunlar çeşitli öğrenci, öğretmen ve yazarlar tarafından yazılmış metinlerdir. Üretilmiş metinler, dil öğretim öğeleri özenle hazırlanmış, günlük yaşamdan bazı kesitler sunan, bir durumu anlatan, kurmaca olmayan, mecaz ve yan anlamlara fazla yer verilmeyen metinler demektir. Kelimeler, genellikle günlük hayatta kullanılan alışılmış anlamlarıyla kullanılmaktadır. Okuyucunun metni anlamak için ön bilgiye sahip olmasını gerektirmeyen metinlerdir. Örneğin garajda arabasını çalıştıran bir sürücü, Paris’teki son modayı tartışan iki arkadaş gibi. Bu metinler, dil öğretimi için daha uygun oldukları ve öğrencilerin dil becerilerini daha hızlı geliştirdikleri gibi nedenlerle ders kitaplarında edebî metinler yerine kullanılmaya başlanmıştır (Rodríguez ve Seara, 2004; Puren,2004).

Üretilmiş metin kullanımı davranışçı dil yaklaşımıyla birlikte gündeme gelmiştir. Davranışçı yaklaşımın temsilcisi Skinner’e göre “Dil, bir davranıştır.” Diğer davranışlar gibi uyarıcı-tepki bağlamında çeşitli tekrar ve şartlandırmalarla öğretilir. Öğretim sürecinde taklit ve ezberlemeye ağırlık verilir. Dil öğretimi davranış gibi ele alındığından dilin zihinsel boyutuna ve öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirmeye ağırlık verilmez. Davranışçı yaklaşımdan hareketle iki dil öğretim yöntemi geliştirilmiştir. Birincisi ‘dinle konuş’ diğeri de ‘görsel işitsel yöntem’ olarak bilinmektedir. Dinle konuş yöntemi II. Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkmıştır .Amerikan askerlerinin dil ihtiyaçlarına hızlı cevap vermek ve İngilizce dışındaki dilleri çabucak öğrenmelerini sağlamak için geliştirilmiştir. Dilbilimci Bloomfield buna “ordu yöntemi” demektedir. Daha sonraki yıllarda yeni bir yöntem olarak okullarda uygulanmıştır.

Davranışçı yaklaşım ve yöntemlerin temel amacı; öğrenci ve yetişkinlerin ihtiyaçlarına dayalı bir dil öğretimini gerçekleştirmek, giderek akıcı dil becerilerini geliştirmek, dış dünya ile etkileşimi kuvvetlendirmektir. Bu nedenle dil öğretiminde edebî metin kullanmak öğrencilere uygun değildir. Çünkü bu metinleri anlamak için öğrencilerin konuyla ilgili yeterli ön bilgilerinin olması gerekmektedir. Oysa üretilmiş metinlerde böyle bir durum söz konusu değildir. Üretilmiş metinler günlük yaşamdan çeşitli kesitler sunan, bir durumu anlatan metinlerdir. Bu metinler dil öğretimi için daha uygun olmakta ve öğrencilerin dil becerilerini daha hızlı geliştirmektedir. Öğretim sürecinde ses ve görüntü kullanılarak dil öğretiminde hem kulağa hem de göze yönelmektedir (Rodríguez ve Seara, 2004, Puren, 2004).

Görüldüğü gibi geleneksel yaklaşımlardan sonra dil öğretiminde sözlü, görsel ve işitsel yöntemler hâkim olmuştur. Bu yaklaşımda önceleri çok değerli olarak görülen ve derinlemesine incelenen edebî metinler okul kitaplarından çıkarılmıştır. Bu yöntemlere göre edebî metinler öğrencinin günlük yaşamdaki iletişim ihtiyaçlarına uygun değildir, bunlara cevap veremez. Edebî metinler çoğu zaman hayali, kurgusal ve yapay durumlar içerir. Bu metinlerin en temel özelliği kurmaca olması, dili şiirsellik işleviyle kullanmasıdır. Yüksek bir söyleyiş (üslup) vardır, çeşitli bilgiler verir ancak öğretici bir dil kullanmaz. Öğrencinin yaratıcılığını karşılayamaz. Bu nedenlerle davranışçı yaklaşımda edebî metinlerin yerine öğrenci, öğretmen ve kitap yazarı tarafından üretilmiş metinler kullanılmaya başlanmıştır. Kitaplarda röportaj, diyalog, skeç, senaryo gibi metinlere, resimlere, video kayıtlarına ağırlık verilmiştir. Bu yaklaşıma göre metinler dil öğretiminin doğrudan aracı değil, ikincil ögesidir. Bu nedenle kitaplarda iletişim amaçlı metinlere ve seçilmiş bazı diyaloglara yer verilmiştir.

Dil öğretiminde uzun yıllar uygulanan bu yaklaşım ve üretilmiş metinler öğrencilerin dil ve zihinsel becerilerini geliştiremediği, şartlandığı gibi nedenlerle sert eleştiriler almış ve çeşitli yetersizlikler sıralanmıştır. Dil öğretiminde zihne değil mekanik süreçlere ağırlık vermesi, tekrar, ezber ve taklit çalışmalarının yoğun olması, dilin zihinsel süreçleri değil ezberlemeyi geliştirmesi, öğrenenlerin gerçek iletişim ihtiyaçlarına cevap vermemesi gibi hususlar bunlardan bazılarıdır. Bu eleştiriler üzerine zamanla terk edilmiştir.

Özgün Metinler

Bu metinler, dil öğretimi için hazırlanmamış, ancak konuşma, kendini ifade etme, öğrenilen kelime ve dil bilgisi kurallarını uygulamaya yardım eden, işitsel, görsel ve yazılı dokümanlardır. Bunlar gazete yazıları, mektuplar, afişler, yemek tarifleri, notlar, şiirler, haberler, resimli romanlar, roman özetleri, hikâyeler vb. olmaktadır (Coste, 1982). Özgün metinler edebî metinlerin tersine kısaltılmadan ve belirli bölümleri kesilmeden olduğu gibi alınmakta, öğrencilerin dil ve kültürel becerilerini geliştirmek amaçlı kullanılmaktadır. Öğretim sürecinde bu metinler öğretilen kelime ve dil bilgisi kurallarının uygulama alanı gibi görev yapmakta ve bu öğelerin iyi öğrenilmesini sağlamaktadır. Bir başka ifadeyle özgün metinler dil öğretiminden çok iletişim amaçlı üretilmiş veya seçilmiş metinler olmaktadır. Örneğin bir basın makalesi, bir film ya da radyo yayın özeti, bir resim, bir broşür veya tatil anısı gibi (Seoud, 1997). Bazen bu tür metinler okul kitaplarında, dilin özel bir yönünü veya kullanımını göstermek amacıyla yapay olarak da üretilmektedir. Diğer taraftan 1970'li yılların başından itibaren yardımcı ders malzemesi olarak kullanılan bant, plak gibi işitsel araçlar; film, fotoğraf, slayt gibi görsel araçlar ve dergi, gazete, el ilanı gibi basılı dokümanlar da özgün doküman adını almaya başlamıştır. Öğrencilerin bu tür metinleri okulun her yerinde bulabileceği ve iletişim aracı olarak kullanabileceği görüşü benimsenmiştir. Ayrıca ders kitaplarında kullanılacak özgün metinlerin nasıl seçileceği konusunda bir dizi metin seçim ölçütü oluşturulmuştur (Lancien, 1998).

Özgün metinler bilişsel yaklaşımla birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Bilindiği gibi dünyamızda uzun yıllar şartlandırma yoluyla yapılan dil öğretimi alanda ciddi sorunlara neden olmuştur. Chomsky'in "Dil öğretimini mekanik hale getiriyor." şeklinde sert eleştirileri davranışçı dil yaklaşımını çürütmede çok etkili olmuş ve yeni arayışları hızlandırmıştır. Bu sırada bilişsel psikoloji araştırmaları ve Avrupa Konseyinin çalışmaları ile dil öğretiminde 'bilişsel, kavramsal-işlevsel, iletişimsel' gibi yaklaşım ve yöntemler ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlarda dilin işlevsel ve iletişimsel boyutu önem

kazanmış, dil öğretim sürecinde sadece yapıların öğrenilmesi değil, dilin kullanılması üzerinde de durulmuştur. Bir başka ifadeyle dil öğretiminde iletişim kurma amacı ön plana alınmış ve dilin günlük yaşamda kullanılmasına ağırlık verilmiştir. Öğretim sürecinde gerçek iletişim alıştırmalarını ve serbest ifadeleri içeren çeşitli, farklı ve çok sayıda iletişim etkinlikleri kullanılmıştır. Öğrenciler anlama ve kavramaya yönlendirilmiş, öğretim sürecinde çeşitli işitsel ve görsel araçlardan yararlanılmıştır (Bailly, 1998; Rézeau, 2001).

Bu yaklaşımda, dil öğretiminde ağırlıklı olarak özgün metinlere yer verilmiştir. Bunlar gazete yazıları, mektuplar, afişler, yemek tarifleri, notlar, şiirler, haberler, resimli romanlar, roman özetleri, hikâyeler gibi olmaktadır. Krashen'e göre dil öğretiminde kullanılacak metinler öğrencilerin mevcut bilgi düzeylerinin biraz üstünde ve metnin anlamını kavramayı sağlayacak düzeyde olmalıdır. Bu nedenle dil öğretiminde çocuk hikâyeleri, TV program rehberleri, yemek tarifleri, biyografiler gibi basit yazılmış özgün metinlerin kullanımına yer vermelidir. Eğer dil öğretim sürecinde öğrenciye metin, konu, etkinlik seçme şansını verilir ve gerekli esneklik sağlanırsa; öğrenci hem kendi öğrenmesini yönlendirir hem de kendisini keşfetme imkanı bulur. Ayrıca metinler öğrencilerin kişisel ilgi ve merakları ile ilişkilendirilirse dilin işlenmesi daha hızlı olur ve öğrenilen becerilerin kalıcılığı artar. Özgün metinlerin dil öğretiminde çok yararlı olduğu vurgulanmıştır. Özgün metinler kullanılarak geliştirilen dil öğrenim modelleri *keşfederek öğrenme, etkinliklerle öğrenme ve kendi başına öğrenme* olarak sıralanmıştır.

Özgün metinler ve iletişimsel yaklaşımla birlikte 1970'li yılların başında, dil öğretiminde edebî metinler yeniden gündeme gelmiş ve kullanılmaya başlanmıştır. Ancak bu uygulamada edebî metinleri derinlemesine inceleme, dil bilgisi, kelime ve kültür öğretmek için içindeki bilgileri olduğu gibi öğrenciye öğretme yoluna gidilmemiştir. Edebî metinler, sözlü iletişimi destekleyen ve yazılı anlamayı geliştiren metinler olarak kabul edilmiş, bu nedenle ders kitaplarına sadece özgün metinler olarak konulmuş, geleneksel yaklaşımda uygulanan öğretim etkinliklerine, iletişimsel yaklaşıma uygun olmadığı için yer verilmemiştir (Cuq, 2003, Letafati, Moussavi, 2012). Kısaca edebî metinler diğer özgün metinler gibi kabul edilmiş ve okul kitaplarında tekrar yer almaya başlamıştır.

Ders kitaplarında ele alınan bazı özgün metinlerin başlıkları "Evde", "Dairede", "Ailede", "Pencerede", "Asansörde", "Sokakta", "Postanede", "Kahvede", "Otelde", "Lokantada" gibi iletişimsel amaçlı seçilmiştir (Puren, 2004). Bu yerlerde gerekli olan kelimeler ile iletişim biçimleri verilmiş, zaman üzerinde durulmuş, kişi, konu ve zaman içerikli karşılıklı konuşmalar sunulmuştur. Örneğin postanede pul satın alma, mektup veya paket gönderme, kahvede çay, şeker, su isteme, lokantada yemek seçimi yapma, hesap ödeme, sokakta trafik kurallarından bahsetme gibi. Bunlar genellikle çeşitli iletişim türlerini içeren basit düzeyde cümleler olmaktadır (Puren 2004). Bu cümleler öğrencilere görsel ve işitsel araçların yardımıyla sürekli olarak tekrar ettirilmiştir. Bu tür uygulamalarla öğrencilerin dil becerilerini geliştirme amaçlanmıştır (Bailly, 1998; Rézeau, 2001).

Dil öğretiminde uzun yıllar kullanılan özgün metinler ve iletişimsel yaklaşım bazı alıştırmalar nedeniyle sert eleştiriler almıştır. Özellikle hazır kalıp cümlelerin öğrencide ve öğretmende bıkkınlık yarattığı, bazı uygulamaların mekanik olduğu ve somut hiç bir durumu kapsamadığı dile getirilmiştir. Böylece bu uygulama da zamanla terk edilmiştir.

Özgün ve Özel Metinler

Dil öğretiminde bu metinlerin kullanımı yapılandırıcı dil öğretim yaklaşımıyla gündeme gelmiştir. Yapılandırıcı yaklaşıma göre "Dil, edinilmez öğrenilir." Dil öğrenme bireyin aktif çabalarıyla gerçekleşir. Dil becerileri zihinsel gelişime ve sosyal ilişkilere bağlı gelişir. Yani dil tek başına değil sosyal etkileşimlerle öğrenilir. Bu süreçte dil ve öğrenme, ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlıdır. Öğrenme dili gerektirir dil de öğrenmeyi etkiler. Bu nedenle dil ve zihinsel becerileri geliştirme birlikte ele alınır. Yapılandırıcı yaklaşımın bu görüşleri dil öğretim alanında yeni yaklaşımları gündeme getirmiştir. Bunlar 'beceri yaklaşımı, etkinlik yaklaşımı, tematik yaklaşım, teknikleri öğretme yaklaşımı' gibi sıralanabilir. Bu yaklaşımlar çeşitli ülkelerin programlarında ve Diller için Avrupa Ortak

Başvuru Metni'nde (Cadre européen commun de référence pour les langues) ele alınmıştır (Beacco, 2007).

Dil, iletişimsel yaklaşıma göre bir iletişim aracı, etkinlik yaklaşımına göre ise sosyal etkileşim aracıdır. Etkinlik yaklaşımında bireyler toplumda çeşitli rol ve görevleri (sadece dille sınırlı olmayan) yerine getiren toplum üyeleri yani "sosyal aktörler" olarak ele alınır. Sosyal aktörler toplumsal görevlerini yerine getirirken dili çeşitli alanlarda kullanırlar. Belirli bir amaç doğrultusunda bireyin, kendi özel yeteneklerini kullanarak gerçekleştirdiği bu etkinliklere "görev" denilmektedir. Görev, çözülecek bir problem, yapılması gereken bir iş ya da ulaştırılması gereken bir hedef bağlamında, istenen sonuca ulaşmak için bir birey tarafından gerekli görülen amaçlı eylemler olarak tanımlanabilir. Bu tanım, bir dolabı taşımak, bir kitap yazmak, bir sözleşme okumak, oyun oynamak, bir lokantada yemek ısmarlamak, bir yabancı dil metnini çevirmek ya da grupla sınıf gazetesi çıkarmak gibi geniş bir eylem yelpazesini kapsar (CECR,2000). Dil becerilerin geliştirilmesi çeşitli etkinlik, görev ve projelerle yapılmaktadır.

Bu yaklaşıma göre metin olmadan hiçbir iletişim olamaz. Dil öğretim sürecinde ve sosyal yaşamda metinlerin değişik işlevleri vardır. Bu işlevleri yerine getirmek için öğrencilere özgün ve özel olmak üzere iki tür metin verilmelidir. Öğrencilere sunulacak yazılı ve sözlü metinler şu özellikleri taşımalıdır:

a) Özgün metinler: Bunlar dil öğretmeden çok iletişim amacıyla kullanılmak üzere hazırlanan ve seçilen metinlerdir.

- Öğrencinin, öğrendiği dili doğrudan kullanmasına ve becerilerini geliştirmesine yardım edecek, basitleştirme ve düzeltme gibi işlemlerden geçmemiş günlük gazete, dergiler ve çeşitli yayınlarda karşılaşılabilecek özgün metinler,
- Öğrencinin düzeyine, deneyimlerine ve ilgilerine uygun seçilmiş, derecelendirilmiş ve/veya düzeltilmiş özgün metinler.

b) Özel metinler: Bunlar dil öğretiminde kullanmak için hazırlanmış metinlerdir.

- Özgün metinlere benzer şekilde hazırlanmış metinler, özellikle sanatçılar tarafından seslendirilen ve özel olarak dinleme-anlama için hazırlanmış metinler,
- Öğretilecek olan dilbilimsel içeriğin belli bağlamlarda geçen örneklerini vermek üzere hazırlanmış metinler (belirli bir ders ünitesi içinde),
- Sesbilim ve dil bilgisini yorumlayan, alıştırma amaçlı birbirinden bağımsız cümleler,
- Ders kitabı yönergeleri, açıklamaları, test ve sınav açıklamaları, öğretmenin sınıfta kullandığı açıklamalar, sınıf yönetimi ve yönlendirme amaçlı metinler vb. Bunlar özel metin türleri sayılabilir (CECR, 2000).

Yapılandırıcı yaklaşımda ve Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde de belirtilen bu metin anlayışı, çoğu ülkenin eğitim sisteminde, uluslararası PISA ve PIRLS gibi araştırmalarda uygulanmaktadır. PISA araştırmalarında öğrencinin günlük yaşamında kullanacağı çeşitli metinleri ve türleri okuma ile okuma becerileri değerlendirilmektedir. Bu amaçla iki tür metin kullanılmaktadır. Bunlar uzun (sürekli) ve kısa (süreksiz) metinlerdir. Sürekli /uzun metinler, öyküleyici, bilgilendirici, açıklayıcı, tanımlayıcı ve olay içerikli metinlerdir. Süreksiz/ kısa metinler ise diyagram, grafik, tablo, harita ve formül okuma içerikli metinlerdir. Sorularda ele alınan metinlerin özellikleri, kişisel sosyal yaşam ve etkinlikler, meslekî ve eğitim içerikli olmaktadır. Metinlerin konu ve başlıkları ise "Teknoloji Yeni Kurallar Yaratıyor, İç ve Dış Personel Hareketliliği, Amanda ve Düşüş (diyalog),Hediye (öykü), En İyi Basket, Polisin Bilimsel Silahları, Graffiti (resim sanat), Grip İçin Alınacak Önlemler, Çad Gölü (Çad gölündeki değişimleri gösteren bir tablo), Afrika'da eğitim, sağlık beslenme istatistiklerini gösteren tablo" olmaktadır. Öğrencilerden istenilenler ise;

- **Bilgiyi bulma:** Metinden yararlı bilgileri bulma, seçme, keşfetme ve araştırma vb.
- **Metni anlama:** Metin hakkında genel görüş oluşturma, ana fikrini bulma, yardımcı fikirleri bulma, konusunu saptama vb.

- **Düşünce geliştirme:** Metnin içeriğini ve mantığını derinlemesine anlama, çıkarım yapma, bağlantıları keşfetme, iç ve dış bağlantılar oluşturma, başlık bulma vb.
- **Metindeki bilgileri uygulama:** Metindeki bilgileri düşünme, sorgulama, sıralama, sınıflama, sorun çözme, değerlendirme, günlük yaşamla bağ kurma, metindeki bilgileri diğer örneklerde ve günlük yaşamda kullanabilme vb.
- **Metni değerlendirme:** Metni yapısını ve türünü anlama, dil yapısını keşfetme, metin yapısı ve biçimini değerlendirme vb. olarak sıralanmaktadır.

Dünyamızda dil öğretiminde kullanılan metinler genel olarak değerlendirildiğinde, her yaklaşımın amaçlarına ulaşmak için metinlerden farklı biçimlerde yararlandığı ve farklı metinler kullandığı görülmektedir. Bazı yaklaşımlar edebî metinlerle dil bilgisi, kelime ve kültür öğretmeye çalışırken bazıları da amaçlanan kültüre yönelik çalışmalar yapmaktadır. Son yıllarda iletişimsel yaklaşımla birlikte edebî metinler daha az kullanılmakta ve yerini edebî olmayan metinler almaktadır. Günümüzde ise yapılandırıcı yaklaşımla birlikte dil öğretiminde özgün ve özel metinler ön plana çıkmakta, ders kitaplarına bu tür metinler seçilmektedir.

Metin Uzunluğu

Öğrencilerin dil ve zihinsel becerilerinin geliştirilmesinde metin türü kadar metin uzunluğunun önemli bir yeri vardır. Davranışçı yaklaşımda öğrencilerinin dikkat sürelerinin kısa olduğu, okuma ve anlama becerilerinin yeterince gelişmediği gibi gerekçelerle metinlerin kısa olması gerektiği vurgulanmıştır. Bu nedenle uzun yıllar ilköğretim ders kitaplarında kısa metinler verilmiştir. Bu anlayışa Bruner katılmamakta, çocukta dil becerilerinin doğumla gelişmeye başladığını açıklamaktadır. Dil becerisi önce ailede öğrenilmekte, giderek aile çevresi, okul vb. ortamlarda etkileşimle geliştirilmektedir. Çocukta dil ve zihinsel gelişim, ses bilinci, kelime tanıma, zihinsel sözlük geliştirme vb. durumlar büyük oranda okul öncesi dönemde gerçekleşmektedir. Yani okul öncesi dönemde, 4-5 yaşlarında dil ve kelime öğrenme üst düzeyde olmaktadır. Bu nedenle Bruner, çocukta dil ve zihinsel gelişimi, dikkat süresi gibi öğelerle sınırlandırılmaması gerektiğini öne sürmektedir (Güneş, 2007a, Güneş, 2007b).

Yapılandırıcı yaklaşıma göre öğrencinin dil ve anlama becerileri etkileşimsel, yani metinle etkileşim süresine bağlı olarak gelişmektedir. Okuma sürecinde, metinde sunulan bilgi ve düşüncelerle öğrencinin ön bilgileri etkileşmektedir. Bu etkileşim sonucu metindeki bilgiler alınmakta ve zihinde yapılandırılmaktadır. Metinlerin kısa olması öğrencinin metinle daha az etkileşmesine, öğrenciye daha az bilgi ve düşüncenin sunulmasına, etkileşim süresi ile yoğunluğunun az olmasına neden olmaktadır. Bu durum öğrencinin dil ve zihinsel becerilerinin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Kısa metinlere alışan öğrenciler uzun metinleri okurken sıkılmakta ve anlam zincirini izlemekte güçlük çekmektedir.

Günümüz araştırmaları kısa ve anlam bütünlüğü koparılan metinlerin öğrencilerin dil becerilerini geliştirmede ve okuma zevki oluşturmada yetersiz kaldığını göstermektedir. Çünkü kısa metinler öğrencilerin çabucak ezberlemesine ve ezberleme alışkanlığının artmasına neden olmaktadır. Örneğin üç paragraflık bir metni okurken öğrenci paragrafları çabucak ezberlemekte ve metni anlama ikinci planda kalmaktadır. Bu durum metni öğrenme yerine ezberlemeyi getirmektedir. Diğer taraftan kısa metin az anlam, az düşünce, az olay, az bilgi, az paragraf, cümle ve kelime demektir. Kısa metinler dil öğretiminde, sınıf içi etkinliklerde ve öğrencinin zihinsel sözlüğünü geliştirmede başarılı olamamaktadır.

Bütün bu gelişmeler araştırmacıları metin uzunluğunun ne kadar olması gerektiğini belirlemeye yöneltmiştir. Böylece öğrencilere verilecek metinlerin uzunluğu çeşitli araştırmalarla belirlemiş ve objektif ölçütler geliştirilmiştir. Bu çalışmalar sonucu ilköğretim birinci sınıf için metin uzunluğu 125-400 kelime, ikinci sınıf için 375-500 kelime, üçüncü sınıf için 450-600 kelime, dördüncü sınıf için 800-1000 ve daha üst sınıflar için ise 1000 ve üstü kelime içeren metinler olmalıdır (Güneş,2002).Bir başka araştırmada ise öğrencilerin ilköğretim 1-5. sınıflar sonunda 600-800 kelime arası uzunluğundaki metinleri, ilköğretim 6-8.sınıflar sonunda 1.500 kelimelik metinleri, yüksek

öğretimde de 3.000-3.500 kelime uzunluğundaki metinleri rahatlıkla anladıkları saptanmıştır. Hatta bu araştırmada öğrencilerin bu sayılardan 4-5 kat daha fazla kelime bildikleri, ancak kullanmadıkları da belirlenmiştir (Fayard, 2005).

Metin uzunluğu konusunda çeşitli ülkelerdeki uygulamalar ile uluslararası düzeydeki araştırmalar da incelenmiştir. Bunlardan en geniş kapsamlı PIRLS ve PISA araştırmalarıdır. İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin okuma ve anlama becerilerini belirlemek amacıyla yapılan PIRLS 2001 araştırmasında öğrencilere 4 metin verilmiştir. Metinlerin ikisi öyküleyici ikisi de bilgilendirici metindir. Birinci metin “*Baş Aşağı Fareler*” başlıklıdır. Bu metin toplam 390 kelime ve 2 sayfa uzunluğunda öyküleyici bir metindir. (Fransızcası 574 kelimedir.) İkincisi “*Nehir Yolculuğu*” başlıklıdır. Bilgilendirici olan bu metin 355 kelime ve 2 sayfa uzunluğundadır. Üçüncüsü “*Depremi Haber Veren Tavşan*” başlıklıdır. Öyküleyici olan bu metin toplam 426 kelime ve 4 sayfa uzunluğundadır. (Fransızcası 625 kelimedir.) Dördüncüsü ise “*Yavru Deniz Kuşlarının Gecesi*”dir. Bu metin toplam 575 kelime ve 3 sayfa uzunluğundadır(Fransızcası 793 kelimedir).Görüldüğü gibi PIRLS 2001 araştırmasında 35 ülkeden katılan ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin okuma ve anlama becerilerini ölçmek için öğrencilere 355-575 arası kelime uzunluğunda metinler verilmiştir (MEB,2003).

OECD tarafından yürütülen PISA(Ulular Arası Öğrenci Başarısını Belirleme) araştırmalarına çeşitli ülkelerden 15 yaş grubu öğrenciler katılmakta ve bu öğrencilerin okuma, fen ve matematik becerileri ölçülmektedir. Bu araştırmalarda 15 yaş grubu öğrencilerin okuma ve anlama becerilerini belirlemek amacıyla iki tip metin kullanılmaktadır. Bunlar uzun ve kısa metinlerdir. Kısa metinlerin genellikle 450 kelimedenden başladığı uzun metinlerin ise 1800 kelime uzunluğunda olduğu saptanmıştır. Örneğin “*le Cadeau*” başlıklı metin 1800 kelimedir.”*Bien Dans Ses Baskets*” metni 450, “*Grip*” metni ise 500 kelimedir. Bu uygulamalardan hareketle günümüzde dil öğretiminde metinler 1-3 sayfa arasındaki bir uzunlukta seçilmektedir. Bunun amacı öğrencilerin okuma ve anlama becerilerini geliştirmek, ezberlemeyi önlemektir. Ayrıca seçilen metinlerin kısaltılmadan olduğu gibi verilmesine çalışılmaktadır. Yani metnin anlam bütünlüğü bozulmadan öğrenciye sunulmasına dikkat edilmektedir.

Türkçe Öğretiminde Uygulamalar

Ülkemizde Türkçe öğretiminde kullanılan metinler incelendiğinde dünyamıza benzer uygulamalar ortaya çıkmaktadır. Türkçe öğretiminde kullanılan metinler dil öğretim yaklaşımlarına göre değişmekte, önceleri edebî metinlerin kullanılırken son yıllarda özgün ve özel metinlere geçildiği görülmektedir. Bunlar aşağıda özetlenmektedir.

Edebî Metinler: Ülkemizde uzun yıllar geleneksel ve davranışçı yaklaşımla Türkçe öğretimi yapılmıştır. Bu anlayışın gereği olarak Türkçe öğretiminde dil bilgisi kuralları, kelime ve kültür öğretimi öne çıkmış, ders kitaplarında ise sadece edebî metinlere yer verilmiştir. Edebî metinlerden şiir, destan, hikâye, roman, tiyatro gibi türlere daha fazla ağırlık verilmiştir. Öğrencilere verilen metinlerde edebiyat, tarih, coğrafya, atasözleri, genel kültür gibi konuların olmasına dikkat edilmiştir. Uygulamada dil bilgisi kuralları ve kelime öğretimi için gezi yazısı, roman gibi türler seçilmiştir. Romanın tümü değil önemli bir bölümü seçilerek ders kitaplarına alınmıştır. Dil öğretiminde ezber, taklit ve tekrara önem verilmiş, öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirmeye fazla önem verilmemiştir. Metinler amaç olarak ele alınmış ve metindeki bilgiler derinlemesine incelenmiştir. Metin incelemede metnin yapısı, olaylar, karakterler, ana düşünce vb. konuların belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Öğrencilerin okuma ve anlama becerilerini geliştirmek için metinlerin defalarca okunması gerektiği vurgulanmıştır.

Türkçe öğretiminde uzun yıllar sürdürülen bu uygulama öğrencilerin Türkçeyi bilinçli olarak öğrenmesine ve dil becerilerini geliştirmesine yeterince katkı sağlayamamıştır. Bu durum ülkemizdeki çeşitli araştırmalarda ve 2000-2003-2006 yıllarında katıldığımız PIRLS, PISA gibi uluslar arası araştırmalarda açıkça ortaya çıkmıştır. PISA araştırmalarında öğrencilerin, bilgi ve becerilerini gerçek hayatta kullanma, okuma, anlama, düşünceleri analiz edebilme, sorun çözme, akıl yürütme, etkin iletişim kurma gibi becerileri geliştirme durumları değerlendirilmektedir. Bu araştırmalarda, okuma

becerilerinde en yüksek başarıya Finlandiya ve Güney Kore öğrencileri ulaşmıştır. Bunu Kanada ve Avustralya öğrencileri izlemektedir. En alt sırada Tunus bulunmaktadır. Türkiye, Tunus'un biraz üzerinde sonuç almıştır. Yani öğrencilerimizin okuma, anlama, dil ve zihinsel beceri düzeyleri oldukça düşük çıkmıştır.

Özgün ve Özel Metinler: Bu metinlere yeni Türkçe öğretim programlarında yer verilmektedir. Bilindiği gibi ülkemizde 2004 yılından itibaren davranışçı yaklaşım terk edilerek yapılandırıcı yaklaşımla yeni Türkçe öğretim programları hazırlanmıştır. Türkçe (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı'nda yapılandırıcı yaklaşım merkeze alınarak çoklu zekâ, beyin temelli öğrenme, öğrenci merkezli eğitim, bireysel farklılıklara duyarlı eğitim, sarmal, tematik, etkinlik ve beceri yaklaşımı gibi çeşitli eğitim yaklaşımlarından yararlanılmıştır.

Programda Türkçe öğretiminin amaçları öğrencilerin dil, zihinsel, sosyal, iletişim, öğrenme, zihinsel bağımsızlık gibi becerilerini geliştirme olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin dili aktif öğrenmeleri için çeşitli etkinlikler verilmiş, bunların nasıl hazırlanacağı ve kullanılacağı açıklanmıştır. Metin seçiminde ise öyküleyici, bilgilendirici ve şiir olmak üzere üç türden yararlanılmış, özgün ve özel metinlere yer verilmiş, bunların belirli bir uzunlukta olması öngörülmüştür. Uygulamada ise öğrencilere metinlerdeki bilgileri öğretme yerine öğrencilerin dil becerilerini geliştirmeye ağırlık verilmiştir.

Sonuç

Dünyamızda dil öğretiminde kullanılan metinler incelendiğinde bunların genel olarak “edebi metinler, üretilmiş metinler, özgün ve özel metinler ” olduğu görülmektedir. Metinlerin seçimi ise dil öğretim yaklaşım ve yöntemlerine göre değişmektedir. Her yaklaşım amaçları doğrultusunda kendine özgü metin anlayışı oluşturmuş, ölçütlerini belirlemiş ve bu doğrultuda seçimler yaparak uygulamaya koymuştur. Türkçe öğretiminde de benzer gelişmeler olmuştur. Önceleri yoğun biçimde edebi metinler kullanılırken, dünyamızda olduğu gibi önemli yenilikler yapılmış, yeni programlar ve dil öğretim yaklaşımları uygulamaya konulmuştur. Bu uygulamalar gereği ders kitaplarında edebi metinlerin yanında özgün ve özel metinlere de yer verilmiştir. Böylece Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanan, düşünen, araştıran, öğrenen, sorgulayan, gelişen, kendinin ve ülkemizin geleceğine yön veren bireyler yetiştirme amaçlanmıştır.

Kaynakça

- Albert, M.C., Souchon, M. (2000). *Les Textes littéraires en classe de langue*. Paris: Hachette, coll. “Autoformation”.
- Bailly, D. (1998) *Les mots de la didactique des langues. Le cas de l'anglais. Lexique*. Paris: Ophrys.
- Beacco, J.C. (2007). *L'approche par compétences dans l'enseignement des langues : Enseigner à partir du CERC*. Les Editions Didier.
- CECR. (2000). *Cadre européen commun de référence pour les langues. Apprendre, enseigner, évaluer*, Division Des Langues Vivantes. Strasbourg: Conseil de l'Europe, Didier
- Coste, D. (1982). *Apprendre la langue par la littérature ?*, in *Littérature et communication en classe de langue*. Paris: Hatier/Didier, coll. “LAL”
- Cohen, I., Mauffrey, A. (1990) .*Vers une nouvelle pédagogie de la lecture*. Armand Colin.
- Courtillon, J. (2003). *Elaborer un cours de FLE*. Paris: Hachette.
- Cuq, J.P., Gruca, I. (2005). *Cours de didactique du français langue étrangère et seconde*. Grenoble: Presses Universitaires de Grenoble.
- Cuq, J.P. (2003). *Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde*. Paris: asdifle/Clé International.
- Fayard, L.(2005). Comment Nous Lisons. www.infotechart.com
- Güneş, F. (2007a). *Ses temelli cümle yöntemi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Güneş, F. (2007b). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Güneş, F. (2002). *Ders kitaplarının incelenmesi*. Ankara: Ocağ Yayınları.
- Lancien, T. (1998). *Le Multimédia*. Paris: CLE International.

- Letafati, R., Moussavi, H.(2012). La place de texte littéraire dans les méthodes de l'enseignement du FLE,48/Revue des Etudes de la Langue, troisième année. N° 4 Printemps-Été 2011, www.SID.ir
- MEB. (2005). *İlköğretim Türkçe dersi (1-5. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: MEB Basımevi.
- MEB (2003). *PIRLS 2001 uluslararası okuma becerileri gelişim projesi ulusal raporu*. Haziran 2003
- OCDE (2003). *Cadre d'évaluation de PISA 2003*
- Puren, C.(1988). *Histoire des Méthodologies de l'enseinemet de langues* ,Cles International. Paris.
- Puren, C.(2004). *L'évolution Historique Des Approches En Didactique Des Langues Cultures ou Comment Faire L'unité Des « Unites Didactiques »*, Congrès Annuel de l'Association pour la Diffusion de l'Allemand en France (ADEAF),École Supérieure de Commerce de Clermont-Ferrand, 2-3 Novembre 2004,France.
- Rézeau, J. (2001). *Médiatisation et médiation pédagogique dans un environnement multimédia* (Le cas de l'apprentissage de l'anglais en Histoire de l'art à l'université), Université Victor Segalen Bordeaux 2,France.
- Rodríguez S., Ana (2004).*L'évolution des méthodologies dans l'enseignement dufrançais langue étrangère depuis la méthodologie traditionnelle jusqu'à nos jours*, Cuadernos del Marqués de San Adrián : Revista de humanidades, no. 1, <http://www.uned.es/ca-tudela/revista/>
- Seoud, A. (1997). *Pour une didactique de la littérature*. Paris: Hatier/Didier, coll." LAL"